դուք շատ մեծ ծառայութիւն արած կը լինէք այդ երկրին, քան թէ երգելով․․․ Քանի՞ մեզ աւել օգտակար լինէին հայրենասիրութեանց, որոնք Յիսուսի երեսի վրայ ու բարձր թողի արած, երեխաները Հայաստանը հասանար են արել Սահմանի և Աֆսարայիսյի անապատների ապաբրիսութեան. ասէ՛ սորա վրա մտածեցէք նախ, իսկ յետոյ հայ մտաւորների զլուխը առանուղղելու և օգնելով լցնելու վրա. աշխատեցէք, լցրէք նախ նորա փորը, ծածկեցէք, մարմինը և այնուհետ տարէք նորան ուսումնարան վերացական բանկերով զբաղեցնելու. իսկ եթէ կարծում էք, որ այդ վերացական բաները նորա միտքը կը բանան, ուրեմն և հարստութեան կը նպաստեն, շատ սխալվում էք, որովհետև որչափ Հայաստանցի մտքով միտքը բացվի, գարձեալ ձեր ուսնդածի չափ չի բացվի. բայց թող ասէք ինձ հարցնել, քանի՞ անտունների էք լցրել դուք ուխտով ձեր վերացական ու ընդհանուր օգտակար զարգացմամբ․․․

„Ուրեմն ի՞նչ անենք, ամենքս էլ աշխատենք Հայաստանի մէջ աչքի՞ն ու տրուէ՞ն տարածել“ կը հարցնէք դուք գուցէ զարմանալով մի Ռուսահայի միակողմանի խորհուրդի վրա։—Այո, նախ արուեստ ու արհեստ զարգացրէք Հայաստանի մէջ, բարւոքեցէք այդպիսով նորա տնտեսական և նիւթական դրութիւնը, ազատեցէք հարկի հարկաբերդութեան և գավառ ամեն՝ գրաւոնդրական բնականութեան տարութիւն գերի գնալուց, այնուհետև հայ մտաւորներին նաւացրէք նախակրթարանների մէջ.—երգել ասէք „Արիք հայկազունք․․․“ զուցէ շատերը ձեզնից ասեն, թէ իւրաքանչիւր ընկերութիւն ունէ իր զատ նպատակը, որից նա չը պիտի շեղվի հաւ լաւ, բայց միթէ բոլորի նպատակը Հայաստանի բարօրութիւնը չէ՞ այս բառի ընդարձակ մտքով. ուրեմն այս բանի մէջ ի՞նչպէս կարող է շատ նպատակներ լինել, բացի այն, որ ընտրել այն նպատակը, որը աւելի շուտ հասցնում է իր ուղղ Հայաստանի բարօրութեան, այսինքն նիւթական բարելաւման, անտեսական բարելաւութեան և մարդավայել կենցաղավարութեան հայրենակից վրա, իր զաւակների ու պապերի գերեզմանների մօտ խաղ եթէ կարծէք, որ այս անէնը շատ հեշտ կարելի է անել մի, երկու, երեք տարիների մէջ, չարաչար կը սխալուէք, աւելի շատ ժամանակ և զոհաբերութիւններ է հարկաւոր անցնել Հայաստանին մի փայլուն նիւթական դրութիւն տալու համար, քան թէ դուք կարծում էք։

Բայց ո՞րն էք կատարել դուք վերջերիլ տասներից, որի՞ վրա էք մտածել և մեզ Ռուսահայերիս հետ խորհրդակցել. ոչ մէկի. դուք միայն մի բան էք կրկնել երգի մէջ գել խաղ մարդու պէս, „ուսում, ախպար, ուսում“։ Եւ այդպիսով համ ձեզ էք արբել, համ մեզ պահել անդադրութեան և խարուսիկ յոյսերի մէջ։ Բայց ինչ անցաւ՝ անցաւ. խօսենք այսուհետ անելիքի վրա, որը բացորոշ կերպով յայտնում եմ կ. Պոլսի գործիչներին, որ պիտի լինի Ռուսահայերի գործնական հայրենակցիների համախմբ, այլ ոչ ցնորական միջոցներով։ Այս դառն, բայց բաց յայտարարութիւնը կ. Պոլսի գործիչներին անելը մանաւանդ պարտաւորութիւն եմ համարում ինձ, որ վաղ թէ ուշ պարտաւոր եմ «Մշակի» լրագրի միջոցով, նոյնպէս գուցէ և ուրիշ լրագրների էջերում, լի ու լի հայհոյանք Ռուսահայերին այն ամենի մէջ, ինչ անել եմ կ. Պոլսի ազգայինների գործունէութեան վերաբերութեամբ. այն ժամանակ ինչ ասէք՝ ասէք, նորան ոչ լսո անել է կարելի և ոչ ուզել. այդ ամենը ես ասում եմ, վստահ լինելով որ ինձ լաւ է յայտնի Ռուսահայերի երանները և սրտմտութիւնը, որոնց հետ պատահել է գործ ունենալ արդէն ամբողջ երկու տարի. վաղ որոց ով անհնարութիւն ունէ Ռուսահայերի նպատակների, թող ԲԱՐԵՀԱՃ ուշադրութիւն դարձնել այս կէտերի վրա․․․

ԳՐԻԳՈՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՒԽԻՑ

Մարտի 17-ին

Շաքուեցւոց մեղուաբոյծ առանսուրով պարապող ֆրանսիացի պ. Լերթել Նորբրաւեն Շրանսիայից տառել է մեծ քանակութեամբ և զանազան յատկութեան շերամի սերմեր։ Պարոնը՝ պարտանում կերպով բաժանելով այդ սերմերը Նուխու և Գէօկչայի գաւառներում, մտադիր է այդպիսով վերականգնել մեր երկրի շերամապահութեան նախկին ծաղկած վիճակը։ Սա մի փորձ է. այդ պատճառով էլ խորհուրդ ենք տալիս ժողովրդի պարապողներին, որ մի կողմից պահելով այդ լաւ յատկութեամբ վկայված սերմերը, միւս կողմից էլ, մի առ ժամանակ, անուշադիր չը թողնեն և իրանց ունեցած տեղական սերմերի պահելը, որպէս զի, եթէ տարիների պահպանելը չը բարւոքի մեր երկրի շերամապահութեան արդիւնաբերութիւնը, մի և նոյն ժամանակը չը զրկվենք և երկրորդի առած բարիքից, որով վերջին տարիների ընթացքում մեր կողմերի աղքատիկութիւնը բաւականին զուր է։

Երէկ մի շատ հաւատարիմ անձից լսեցի, որ Ղարալար գաւառակի պրիստաւ պ. Անդրոնիկով Նորեբուստ մի խիղճ գիւղացու պատիժներով բաց փորին և մէջքին այնքան մտրակի հարվածներ է տալ տուել, որ գիւղացին՝ չը կարողանալով դիմանալ այդպիսի մի խիստ պատժի, մահամերձ դրութեան մէջ կեանից է։ Այսպիսի անխիղճ վարմունքի պատճառով, որի նմանը շատ անգամ է կրկնվում, գիւղական ժողովուրդը սաստիկ անբաւական է Անդրոնիկովից։ Հիւանդի ազգերը մտադիր են բողոքել այդ մասին, ուր հարկաւոր է։

Մեր քաղաքումս գողութիւններն այնքան շատացել են, որ մէկ գիշերվայ մէջ չորս տանից աղաւանդներ յափշտակեցին։ Այդ, համարեա, ամեն օր կրկնվող գողութիւններից և ոչ մէկը չը բացվեցաւ։

Վերջերս Լէմնանի կարգադրութեամբ վարդապետների Գալուստ անիրաւ քահանայի գործերի քննութիւնը յանձնվեցաւ Նուխուի Ալիէ՞ն քահանայ Տէր-Պօղոսեանցին, որին օգնական է նշանակված և տեղական հոգևոր կառավարութեան քարտուղար պ. Կարապետ Փիրղալեանց։ Ձանալով թէ մէկի և թէ միւսի այդպիսի գործերի մէջ ցոյց տուած հմտութիւնը, մանաւանդ ի նկատի ունենալով որ մանաւորապէս էլ յայտնի են սրանց այն բոլոր անցքերի մանրամասները, համարձակութիւնը հաւատացած է, որ յիշեալ անձնաւորութիւնները խղճի ձայն և խեղճացի կերպով վերաբերվելով գէպի այսպիսի մի նշանաւոր ժողովրդական հարց, արդարութեամբ կը կատարեն իրանց վրա դրած պարտաւորութիւնը, ամենևին չանելով ժողովրդի սուրբ իրաւունքը։

Անցեալ տարիները հացի թանկութիւնից ստիպված քաղելով ժողովրդին հարստահարող առևտրականները և չարչիները, որոնք մէկին առաջ թանկ գներով ծախեցին իրանց ապրանքը և անհացին զաւակներ չինեցին, այս տարվայ սկսած նոյն գիտաւորութեամբ հայահաւաքներ մեծ քանակութիւն էին ժողովել. բայց այս տարի՝ հացի արից որ արժանանալու պատճառով, ստիպված են կորցնել անհացին զաւակներ. հասարակն էլ, որոնք փոխ առած փողով էին կամենում հարստանալ, այնպիսի սարսափելի վնասների հանդիպեցան, որ փոխ առած փողն էլ չեն կարողանում վերադարձնել պարտատէրերին։ Այս խորտակ երկար ժամանակ չէր մոռանալ։ Անցեալ ապրիլի մեջ ցորենը ծախվում է 15 կ., սարսերնի՝ 10 կ., բրինձ, բամբակ, սպանախը, հաւ նոյնպէս թանկ են։ Անտէրոյի այնպէս քնած է, որ քարվանսարաների կողմնակի տակ աղքատներն են բան գնում։ Քաղաքի մէջ կենդից երկու պարապ մարդիկ են։ Հաւ գեղեցիկ օրեր է անում, բայց կարծու գործարանների համար ուղեկցում է գարնան բոլոր թարմութիւնը։

Մ. Ա.

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

Մարտի 18-ին

Մի աղնաւոյի մասգարդ, Սանդրօ Դամբէկեանցը, իր առևտրի պատճառով գնացած լինելով Լագոդեխ, լսում ենք, որ յանկարծ խելագարվում է. բարկի տատով և գլխարոյզ ընկնում է միքանիք անտառները։ Ահա, ամբողջ երկու ամիս է որ անյայտ է, չը գիտեն մեռած է, թէ կենդանի։ Նրա ազգերը փոխանակ որոնելու իրանց կարդաաքի, գրքացի խոսքով սահմանել ժամանակին են սպասում, որ յայտնվի։ Դեռ էլ սպասում են։ Ահա նախապաշարեալ ժողովրդի պատմ խելագարութեան պատճառն էլ խոզի մի ուտելն են զուրս բերում գրքացի խօսքով, որին թէ խողը ուտած է եղել չուտել խոզի մի, բայց կերել է։

Մէկ ամիս առաջ վախճանվեցաւ 90 տարեկան մի ծերունի, Յովսէփ Ամիրխանեանցը, որը իր մեծ

—

—Ինչ ճակտ։

—«Պէտք է չուտը չան հետ կռուացնել»։—Հասկանում ես այդ խօսքերը, Սաքուլ։

—Հասկանում եմ․․․ բայց չը գիտեմ ո՞ր չուտը ո՞ր չան հետ պէտք է կռուացնել։

—Ես քեզ կասեմ, սիրելի Սաքուլ։

Երբ խօսակցութիւնը հասնում էր այն կէտին, որ բէկը մտածում էր իր նպատակին, նա գործ էր անում «սիրելի» բառը, որը սաստիկ գիւր էր գալիս Սաքուլին, մանաւանդ որ այդ բառը լսվում էր վրաստանի առաջին ականակաւ մարդու բերանից։

—Ասա, սիրելի Դաւիթ, ո՞ր չուտը ո՞ր չան հետ․․․ հարցրեց գերեվարտը, իր կողմից ևս քնքշութիւններ գործ դնելով։

Բէկը ուշադրութիւն չը դարձնելով նրա յանդգնութեան վրա, որ իրան թոյլ էր տալիս այս առաջնային ընտանեկանութիւն, շարունակեց.

—Դու մի քանի բողէ առաջ ասեցիր, թէ Դաղստանի խանի հետ լաւ ծանօթ ես, թէ նրա հետ ծանօթ ծնկի առած ես նստում, այդպէս չէ։

—Ուղիղ այդպէս է, ինչպէս ես ու դու նստած ենք։

—Ուրեմն դու ազդեցութիւն ունես նրա վրա։

—Ինչ որ ասելու լինեմ, խօսքս գետին չի գցի։

—Ես խանը Դաղստանում առաջին մարդն է։

—Նրանից յետոյ միայն Աւաղան են համարում։

—Հիմա լսիր, Սաքուլ, շէշտեց բէկը, գերեվարտի ուշադրութիւնը դարձնելով իր վերջին խօսքերի վրա.—պէտք է այդ խանին կռուացնել Հայաստանում բնակվող մահմեդականների հետ, պէտք է միմեանց խռովել տալ, որ հայերը ազատվեն։—Այժմ հասկանում ես, թէ ո՞ր չուտը ո՞ր չան հետ պիտի կռուացնել։

—Հասկանում եմ․․․ Բայց ինչ ճակտով Հայաստան է կոչվում, թէ այդ երկիրը հայոց քրիստոնեայ հայրենիքն է. թէ հայերը մի ժամանակ այնտեղ թագաւորութիւն ունէին, իսկ այժմ ապրում են այնտեղ մահմեդական պարսիկներն ու թուրքերը։ Ցեղով նկարագրից հայերի թշուառ դրութիւնը մահմեդականների ձեռքում, և ամենաողորմելի կերպով, որքան կարող էր ազդել Սաքուլի քարացած սրտի վրա, պատմեց թէ որպիսի բարբարոսութիւններ են գործ դնում մահմեդականները հայոց կրօնի և եկեղեցու դէմ։

—Ահա դա է այն ժողովուրդը, որի մասին խօսում ենք, Սաքուլ, ասաց բէկը իր պատմութիւնը վերջացնելուց յետոյ։—Հիմա կարող ես մի հնար մտածել այդ մահմեդականներին ոչնչացնելու համար։

Սաքուլը ձեռքը տարաւ դէպի ճակատը, մի քանի անգամ շփեց նրան, գուցէ իր գլխից մի միտք կարողանայ դուրս բերել, բայց ոչինչ չը գտաւ։ Ցեղով լցրեց գինու բաժակը, խմեց, իր մտածութեան ընդունակութիւնը աւելի զարթեցնելու համար, բայց դարձեալ ոչինչ հնար ցոյց տալ չը կարողացաւ։

—Իմ խելքումը ոչինչ չէ գալիս, ասաց նա երկար մտածելուց յետոյ։

—Տեսնում ես, Սաքուլ, դու բաւական խելացի մարդ ես, եթէ սատանայի չափ բան գիտես, բայց այդ հասարակ բանը չես հասկանում։

Բէկի յանդիմանութիւնը գերեվարտի անհասկացողութեան մասին սաստիկ ծանր թւեցաւ նրան, մանաւանդ երբ լսեց այն մեծ գովեստը, թէ նա «եօթը սատանայի չափ» բան գիտէ։ Այդ բաւական ազդեց նրա ինքնասիրութեան վրա, թէ ինչու ինքը անընդունակ գտնվեցաւ բէկին մի որ և է հնար ցոյց տալու մէջ։

—Ես քեզ կը սովորեցնեմ մի հնար, Սաքուլ, ասաց նրան բէկը։ Մահմեդականներին մահմեդականի հետ կռուացնելը բաւական դժուար բան է։

—Այդ ուղիղ է, եթէ նրանք մի և նոյն աղանդին պատկանէին, բայց Դաղստանի լէզգիները պատկանում են ս ո ւ ն ն ի աղանդին, իսկ Հայաստանի թուրքերն ու պարսիկները պատկանում են շ ի ա աղանդին։ Իսկ այդ երկու աղանդները այնքան հակառակ են միմեանց, որ իւրաքանչիւր աղանդաւորը մի սաստիկ կրօնական ատելութիւն է համարում իր հակառակորդին սպանելը։

—Այդ լաւ է, եթէ այդպէս լինէր, խօսեց գերեվարտը և աւելի սրեց իր ուշադրութիւնը։

—Ես Հայաստանից տեղեկութիւններ եմ բերել, Սաքուլ, այնտեղ մի այնպիսի անցք է պատահել, որ եթէ Դաղստանի խանը լսելու լինի, սաստիկ կը կատաղի այնտեղի մահմեդականների վրա։

Եւ բէկը սկսեց պատմել այդ անցքի մանրամասնութիւնները, ասաց, որ Ալեմեպ աշխարհում գտնվում են փոքրաթիւ մահմեդականներ, որոնք պատկանում են մի և նոյն աղանդին, որը դաւանում են Դաղստանի լէզգիները. այդ մահմեդականները կատարելիս են եղել մի կրօնական տօն իրանց խալիֆայի՝ Օմարի յիշատակի համար։ Տեղացի միւս մահմեդականները, որոնք թւով աւելի շատ են, որոնք հակառակ աղանդին են պատկանում և որոնք սաստիկ ատում են, նզովում են Օմարին,—այդ տօնախմբութեան օրը յարձակվում են սուննի հաւատացեալների վրա, շատերին սպանում են, շատերին վիրաւորում են և նրանց մզկիթները լցնում են սատկած շներով։—Մի այդպիսի անցք եթէ լսելու լինի Դաղստանի խանը, ես հաւատացած եմ, որ առանց պատճառի, առանց վրէժխնդրութեան չի թողնի իր կրօնակիցներին այդպէս բարբարոսաբար անարգողներին։

—Ես էլ այդպէս եմ կարծում, պատասխանեց գերեվարտը բէկի պատմութիւնը լսելուց յետոյ։—Հիմա հաւատացած եմ, որ կարելի է «չուտը չան հետ կռուացնել»։

—Բայց այդ շուտ պէտք է լինի, շատ շուտ, ասաց նրան բէկը,—գուցէ այս ամսի վերջում։

—Ինչու անպատճառ այդ ամսի վերջում, հարցրեց գերեվարտը։

—Այդ իմ գիտնալու բանն է, Սաքուլ. դու այն արա, կարող ես այդ գործը գլուխ բերել։

Սաքուլը իսկոյն չը պատասխանեց։ Բէկը համոզված լինելով, որ իր առաջնայ բարեկամը հայոց ազգի, հայոց երկրի և հայոց եկեղեցու մասին այնքան չէին կարող գրգռել գերեվարտի նախանձախնդրութիւնը, որքան մի քանի գեղջին ոսկիներ, ասաց նրան.

—Եթէ դու այդ յանձնարարութիւնը կը կատարես, կը ստանաս ինձանից հարիւր ոսկի։

Գերեվարտի դէմքը փայլեց ուրախութիւնից։

—Լաւ, շարունակեց բէկը,—դու հէնց որ առաւօտ պէտք է ճանապարհ ընկնես դէպի Դաղստան։ Քեզ հետ կը տաս իմ կողմից, որ պէս աշխատակից, զաղախեցի գող Այտազրը, նա կառաջնորդէ լէզգիներին դէպի Ալեմեպ աշխարհը։

—Այդ հարիւր ոսկին երբ կտրող եմ ստանալ, հարցրեց գերեվարտը։

—Ահա այս բաղէս, իսկ մնացած կէսը, երբ իմ յանձնարարութիւնը կատարած կը լինես։ Բայց խնդրած եղիր, Սաքուլ, եթէ դու որ և է խէջ կերպով կը դաւաճանես ինձ, իմ մատղեն անպատճառ քո գլուխը կը կտրեն։

—Այդ ես գիտեմ եմ, պատասխանեց գերեվարտը և ընդունեց յիսուն ոսկին։

(Կը շարունակուի)

[illegible]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

[illegible]

«Новости» լրագիրը հաղորդում է, որ ծովային մինիստրութեան մէջ սպասում են մեծ փոփոխութիւնների.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՖԼԻՍ

„Բէյաների" ընկերութեանը հաղորդում են Կ. Պոլսից հետեւեալը. Մարտի 12-ին նշանակված դեսպանների խորհուրդը Թիւրք հասարակութիւնների հետ չէր կայացել, որովհետեւ սահմանագծի քարտէզը դեռ եւս պատրաստ չէր. Հատուկ աղբիւրներից հաղորդում են, որ դեսպանները Թիւրք հասարակութիւնների ցոյց տուած նոր սահմանագիծը անպայման հաւանելով, խնդրեցին Բ. Դռնից, որ նա պարզ որոշէ նոր սահմանագիծը Թեսալիայում և Էպիրում, որ դեսպանները նոր սահմանագիծը անփոփոխանցողաց հաւանելով, յայտ-

[illegible]

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

[illegible]

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Gambrinus» լրագիրը նկատում է, որ գարեջուրը պէտք է պահեն քարեայ ամաններում և ոչ թէ շշերում, որովհետեւ բազմաթիւ փորձերից երեւում է, որ այն գարեջուրը, որ պահվում է թափանցիկ շշերում, մի քանի ժամանակ ենթարկվելով լոյսի ներգործութեան՝ անպիտանանում է և ստանում է անհաճոյ համ.

***

Վէնսան, որ ներկայ երեկի երաժիշտներից մէկն է, արդէն վաղուց աշխատում է իր առողջութիւնը վերականգնելու համար. Նա այժմ ջութակի համար մի նոր կոնցերտ է գրել.

***

Ֆրանսիայի բուսաբան Լեստար ճանապարհորդելով Աֆրիկա, ազգային լուսաւորութեան նախարարին տեղեկութիւն է տալիս, որ նա Սուդանում գտել է մի տունկ արմատապտուղ, որի պտուղները իրանց գերազանց ճաշակով, կարող են օգնել գինեգործութեան. այդ տունկը կարելի է տեղափոխել Ֆրանսիա, ինչպէս կարծում են և կը տայ «անդակի մեծ քանակութեամբ» պտուղներ. Յայտնի բան է, որ այդ գինը մեծ ապագայ է խոստանում գինեգործութեան համար.

***

[illegible]

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 մարտի. Այսօր խորհուրդի անդամները 25 մարդ ներկայացան Թագաւոր Կայսրին. խորհուրդը [illegible] և [illegible] յարաբերութիւնները լուծել են. [illegible]

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 23 մարտի. Պետական բանկի 5% տոմսակը առաջին շրջանի արժէ 96 ր. 50 կ., երկրորդ 93 ր. 37 կ., երրորդ 93 ր. 87 կ., չորրորդ 93 ր. 25 կ., ներքին 5% առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 224 ր. 55 կ., երկրորդ 217 ր. 5 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ր. 50 կ., երկրորդ 92 ր. 62 կ., երրորդ 92 ր. 62 կ., ոսկի 7 ր. 93 կ.: Ռուսաց 1 րուբլ Լոնդոնի վրա արժէ 24,75 պենս, առաւօտ 100 ր. Համբուրգի վրա արժէ 211 մարկ, Փարիզի վրա 261 ֆրանկ 75 սանտիմ. Բորսայի տրամադրութիւնը հանգիստ է։

Խմբագիր—հրատարակիչ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ